

Цветана Манева

ПЪРВАТА СВОБОДНА АКТРИСА

Театърът е диагноза, сцената е
единственото ѝ лечение, казва звездата,
която празнува 80

ТЕКСТ / АЛБЕНА АТАНАСОВА
ФОТОГРАФИЯ / БНФ, ЛИЧЕН АРХИВ

Имам стар грях към Цветана Манева – доколкото греховете имат давност. Загубих запис с ценно и рядко интервю, което продължи поне час – с нея и с Явор Милушев. Беше преди близо три десетилетия, когато на столичната улица „Шишман“ съществуваше Клуб 703 – артистичен по парижки, с дълбоко различна от тогавашните мутренски кръчми атмосфера. Двамата дойдоха мили, елегантни, без напрежение, без звездене. В онези времена отношенията в арт средите бяха много по-непосредствени – нямаше досадни и слабо информирани в собствената им сфера пиари, които получават пари, за да усложняват общуването. Цветана и досега си остава същата съвършено антипомпозна и човешка личност. Женската смелост и още по-женските страхове я съпътстват от 80 години.

В книгата си „Живи маски“ театроведът Димитър Цолов разказва къде и как вижда за първи път бъдещата звезда – на дансинга в клуба на ВИТИЗ. Студентите се събират там в междучасията – в противно комсомолската епоха през деня са разрешени само кафе, чай и лимонада. Никоой не може да заподозре красивата пловдивчанка, че танцува, подгрята от едно малко. Изпълнението ѝ е солова импровизация под звуците на завъртени по ролковия магнетофон „джазови“ парчета, както през 60-те наричат и поп музиката. Вече завършила академията, режисьорът Никола Петков я кани за киномузикъла „Автостоп“, където Цветана доказва, че е достатъчно пластична. Тя е съвременна Жулиета – първата ѝ сериозна партитура след епизодичните в „Калоян“, „Най-дългата нощ“ и „Шведски крал“. Вече по-късно Манева ще се впусне в драматичната тарантела на Нора – чрез южноиталианските бързи стъпки и ритми героинята на северняка Ибсен заявява себе си като една от първите еманципантки в международната драматургия в края на XIX век. В покъртителната история за саможертвата на момичешка група през Втората световна война „А утрините тук са

тихи“ нейната Женя преодолява страха от смъртта с танц. Цветана никога не крие, че е лакома за разнообразие и работа – иска да опита от всичко, дори съжалява, че не се пробва в пантомимата. На паното в стената пред Театър 199 с отпечатайки от ръце и стъпки на артисти под шаржа на Цветана пише „Благодаря за първата крачка към вечността“. Собственокрачно направените през 1995 г. гипсови отливки от стъпалата ѝ стоят някак срамежливо и малко безпомощно. У самата нея обаче никога нищо не е загатвало за екзистенциална обърканост. Ако през младостта в сърцето ѝ се промъква боязън, то тя е от самотата в София. Без да се страхува от своята разголеност, актрисата разкрива в мемоарите си „Тя, Цветана Манева“ последиците от тази боязън, която я сполетява, въпреки че на студентското ѝ таванче в кооперацията на „Раковски“ и „Аксаков“ текал непрестанни купони с виниловите плочи на френски певци и бутилките с български коняк.

Толкова ѝ липсват домът, родителите и Пловдив, че се омъжва за колежата от четвърти курс Петър Вучков. Но когато се прибира вкъщи – вече с диплома от ВИТИЗ и назначена в Драмата под тепетата с бройката на дърводелец, защото друга няма, дублира реакцията от паниката – омъжва се за втори път. Щастие то ѝ се усмихва – ражда дъщеря си Надежда. „Днес обичам да бъда сама, без да се чувствам самотна. Перспективите сега са ясни, не са кой знае какви и не са толкова далечни“, болез-

ТАЛАНТИ И ПОКЛОННИЦИ

Теодора Духовникова
и Цветана Манева
репетират „Тъгата
на кралиците“ в На-
родния театър
Снимка
Народен театър

нено искрена е тя в книгата си. Защото притежава достатъчно кураж. Още от момента, когато се проваля в професионалния си дебют като принцеса Еболи в „Дон Карлос“ в Пловдив. Партньорството с баща ѝ Георги Манев в ролята на крал Филип още повече усложнява ситуацията. Тя е като глътнала бастун – в облаци от кринолин, кафие и ламе с тежка перука с каскади от букли, които допълнително я изнервят. „Беше пълно фиаско. Романтичният патос на Шилер беше подсилен изкуствено, а аз никога не съм могла да се приспособявам в атмосфера на неестествена приповдигнатост. Чувствах, че лъжа, и това беше ужасно. Голям урок. Макар че днес мелодраматичните ми изживявания отпогава изглеждат малко смешни“, била е откровена звездата. След „Дон Карлос“ първосигналната реакция на така наречените критици е да яzakлеймят като „антикласична“. Нейните Нора и Медея обаче ще станат върхове в хрониките на Пловдив. Откривайки себе си в тях, тя повече никога няма да съжалява за отказа си от медицината.

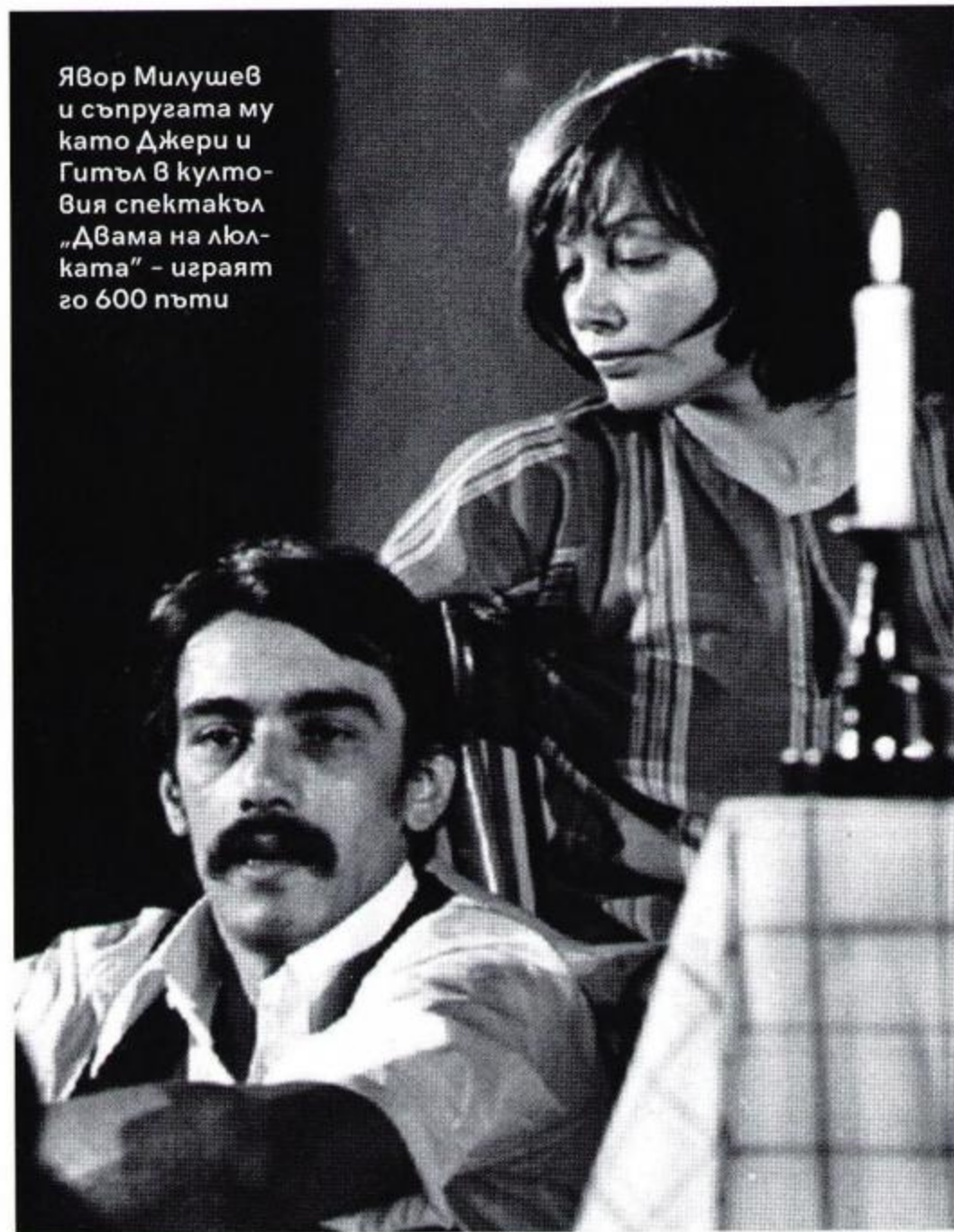
Смело приема и първата целувка на Явор Милушев, когато той случайно влиза във фоайето на ВИТИЗ, където тя говори по телефона. Явор, аристократът със западноевропейска синя кръв и графска титла, се е завърнал от университета в Прага – там, за да припечелва за всекидневното, разтоварва плодове и продава вестници, но за лекции задължително облеча костюм. Първата целувка е израз тъкмо на вродената му изисканост, но и на привличането от пръв поглед.

Втората им среща е в Киноцентъра – тя снима с Бинка Желязкова, той също има някаква работа там. Тръгва с протегнати ръце към нея, Цветана му подава своите. И се възражда в романтиката. Заради него дори не обръща внимание на холивудския продуцент, който на фестивала в Кан през 1974-та ѝ предлага проби за момиче на Бонд – гледал я е в „Последната дума“ и е останал безмълвен пред нейната учителка, кърмеща току-що роденото си бебе под бесилката. Цветана спокойно може да избере световния светски и киноблясък в Кан, но избира да стигне до казармата в Кърджали, където Явор е войник. Както казва нейната Ана от „Хората от Оз“ на Яна Борисова, любовта може да те сполети винаги, без да ѝ пука дали е уместна – много е нетактична.

С Явор Милушев са силен и непоклатим тандем под прожекторите и в живота, но всеки от тях уважава свободата и волята на другия. Тя е част от него, той от нея. Един от най-ярките и насищащи с адреналин зрителите техни дуети е в „Двама на люлката“ – първо в Пловдив, после в „Сълза и смях“. Играят го 600 пъти, преди да го превърнат и в телевизионен спектакъл. Заедно са в „Медея“, „Госпожица Юлия“, „Трамвай Желание“.

Голямата актриса нарича „непрекъсващ спомен“ тишината, която чува преди започване на представлението, когато залата вече е тъм-

Явор Милушев
и съпругата му
като Джери и
Гитъл в култо-
вия спектакъл
„Двама на люл-
ката“ – играят
го 600 пъти

на, а прожекторите все още не са залели сцената със светлина. Признава, че ако не чуе тази тишина, играе лошо. Но веднъж ѝ се случва и при пълна зрителска еуфория – при гастрол на „Нора“ в София. Разбиват вратите, за да гледат пловдивския хит. Има насядали дори на сантиметри от актьорите, които, естествено, не успяват да овладеят постановката. Режисьорът Любен Гройс вече върви към дома си, когато Цветана го настига, за да му се извини. Колко сред жреците от нейната класа в храма на Мелпомена са способни на подобен жест? Колко от тях могат да хвърлят оставката си, както прави тя след десет славни сезона в „Сълза и смях“, когато ѝ писва от интриги и простотии? Пуска молба за назначение до всички столични театри, за да разбере, че вратите им до една са затворени за нея. В Народния е най-емоционално. Там вече има един фалстарт, когато в началото на 80-те Крикор Азарян я кани за „Януари“ на Радичков. Спектакълът остава без бъдеще. Някои от примадоните на академичната трупа така се тресат от името ѝ, че тогавашният директор Дико Фучеджиев не си позволява да я назначи. Понася се мъква, че в писмо до ЦК на БКП пишело как Манева би застрашила колектива. В Театър „София“ също настъпва трясък от перспективата Манева да влезе в щата – режисьорите щели да избират само нея. Така в началото на 90-те става първата актриса на свободна практика. А когато животът – този непредвидим сценарист, я ситуира близо до нулата, тя загърбва егото си и играе в Димитровград, Ямбол, с аматьорски състав в Дупница. Само владееца се жена като нея може да поеме в Театрална работилница „Сфумато“ баба Велика в „Пагането на Икар“ и „Луда трева“, нянята във „Вуйчо Ваньо“ и хор в „Антигона смъртната“. Звездата от десетките кинохитове няма проблем

Госпожа Дуса в
„Иван Конгарев“

с не-главните герои на сцената.

Не че някой някога се е съмнявал в дарбата ѝ да бъде волна птица. Ознаменува началото на новия век с участие в световно-скандалната пиеса на глобалната феминистка Ева Енслър „Монологи на вагината“. Цветана е на 56 – в пълната си мощ. Пред 199 зрители заедно със Снежина Петрова и Вяра Коларова разкриват, обясняват, анализират, дебатираат в детайли и нюанси всичко за вагината, секса, насилието, жестокостта, чувствата. От Министерството на културата искат да свалят представлението заради нецензурен език, въпреки че го управлява жена – Емма Москова. Ева Енслър пък кани Манева на v-day в Медисън скуеър гардън в Ню Йорк – заедно с Джейн Фонда, Глен Клоуз, Опра Уинфри, Мери Стрийп, Калиста Флокхарт, Глория Стейнъм и още 70 известни жени. Цветана обаче предлага вместо нея за нечувания и невиждан правозащитен форум да замине Снежина Петрова. Месец по-късно – през март на 2001-ва, Ева Енслър идва за „Монологи на вагината“ на Галин Стоев в София и плаче след финалния монолог на Цветана. През следващите 10 години изповедта на Енслър за сексуалното насилие над нея от собствения ѝ баща е най-гледаното представление в София, но не защото в него 128 пъти Цветана произнася думата вагина.

Мъжете – независимо от тяхната възраст, някак стават по-мъжествени в присъствието на Манева. Христо Мутафчиев пораства, докато са „Харолд и Мод“ в „Зад канала“, Захари Бахаров помъдрява, докато са в „Сладката птица на младостта“ в Пловдив. Юлиан Вергов, неин студент в колежа „Любен Гройс“, неслучайно се шегува сериозно, че единствено Цветана решава да го учи на актьорлък, вместо като другите да реши, че е безсмислено.

Сред постъпките ѝ, които през годините рязко я отличават от равните ѝ знаменитости, е едно особено партньорство. В Театъра на голия охлюв, където студентите от арт департамента на НБУ навлизат в дебрите и лабиринтите на занаята, Цветана излиза с тях в „Домът на Бернарда Алба“. Тя отново е шеметна като лютата вдовица от легендарната пиеса на Федерико Гарсия Лорка, която тормози дъщерите си до полудяване.

Манева е безпощадна към себе си, когато разнищва законите на битието. „Имала съм отделни моменти, в които наистина съм се чувствала щастлива.“ Сред тях е раждането на дъщеря ѝ Надежда, времето с внуците Петър и Цветана, половинвековната хармония с Явор Милушев, когото нарича „чудо“. „Тези, които казват, че често са щастливи, навярно бъркат – те просто са радостни“, казва актрисата, за която театърът е диагноза, а единственото лечение е сцената. И въпреки абсолютното ѝ преклонение пред изкуството сред някогашните ѝ спорадични мечти е да отвори ресторантче с авторски рецепти. ❶